Kartverket

RANA KOMMUNE
Postboks 173
8601 MO I RANA

Deres ref.:	Vår ref.:		Dato:
	Sak/dok.:	06/01446-192	09.06.2022
	Ark.:	326.12	

Melding om vedtak i navnesak 2021/116 – Hammaren og andre navn i Rana kommune (bl.a. poststednavn og grunnkretsnavn)

Statens kartverk har gjort vedtak om skrivemåten av 71 stedsnavn i Rana kommune fordelt på to gardsnavn, elleve bruksnavn, ett poststednavn (lpnr. 67) og ett grunnkretsnavn (lpnr. 68). De øvrige navna er naturnavn, blant disse er sju grottenavn:

Løpenummer (se navnesaksskjema)	**Vedtak**	**Navn på**	**Merknader**
1	Hammaren	Gard 23	
2	Hammaren	Bruk 23/1	Sidenavn til 2a
2a	Nedgarden	Bruk 23/1	Sidenavn til 2
3	Hammaren	Bruk 23/2	Sidenavn til 3a
3a	Utigarden	Bruk 23/2	Sidenavn til 3
4	Hammaren	Bruk 23/3	Sidenavn til 4a
4a	Oppigarden	Bruk 23/3	Sidenavn til 4
6	Vester-Hammaren	Bruk 23/9	
7	Ner-Hammaren	Bruk 23/10	
9	Hammarbakkan	Bakke	
10	Hammarrevelen	Bakke	
11	Hammartjønna	Tjern	
13	Stortjønna	Tjern	
14	Kvernbekken	Bekk	
15	Litlbekken	Bekk	
16	Hammarbekken	Bekk	
17	Lapphella	Berg	
18	Sør-Hammaren	Berg	
19	Nord-Hammaren	Berg	
20	Hammarstorsletta	Slette	
23	Steinkjerringhøla	Søkk	
24	Illgruben	Gard 27	
25	Ildgruben	Bruk 27/1	Eierfastsatt skrivemåte

Kartverket Besøksadresse: Kartverksveien 21 Hønefoss Postadresse: Postboks 600 Sentrum, 3507 Hønefoss
Telefon: 08700 Telefax: 32 11 81 01 E-post: post@kartverket.no Organisasjonsnummer: 971 040 238

27	Illgrubmoen	Mo	
28	Ildgrubmoen	Bruk 27/8	Eierfastsatt skrivemåte
29	Illgrubforsen	Foss	
30	Austre Illgrubforsen	Bruk 27/3	
31	Illgrubdalen	Dal	
33	Storgrashølet	Søkk	
34	Litlåsen	Ås	
37	Grubbåsen	Ås	
40	Falkfloget	Berg	
43	Høglihammaren	Berg	
44	Svarthammaren	Rygg	
45	Svarthammaren	Berg	
46	Nord-Raudskredhøla	Botn	
47	Sør-Raudskredhøla	Botn	
51	Innereidbukta	Vik i sjø	
52	Innereidsjyen	Landingsplass (stø)	
53	Eidbukta	Vik i sjø	
54	Eidbergoddan	Nes i sjø	
55	Eidbakktjønna	Tjern	
56	Innereidtjønna	Tjern	
57	Nothølet	Vik i sjø	
58	Nothølodden	Nes i sjø	
61	Hammaren	Haug	
62	Seljehammaren	Berg	
63	Mørkhølet	Søkk	
64	Kvepshøla	Søkk	
65	Harahøla	Annen terrengdetalj	
67	Storforsheia	Poststednavn	Postnummer 8630, 8638
68	Storforsheia	Grunnkrets	Nr. 18330601
69	Storgrashøla	Søkk	
70	Resahølet	Grotte	
71	Lapphølet	Grotte	
72	Larshølet	Grotte	
73	Austerhølet	Grotte	
74	Forshølet	Juv	
75	Bjynnforsen	Foss	
76	Grashøla	Søkk	
77	Kamplihølet	Grotte	
78	Finnsethølet	Grotte	
79	Undergangshølet	Grotte	
80	Sisselhølet	Juv	
80a	Sisselhølbekken	Bekk	
81	Alterfjellet	Fjell	
82	Ånesodden	Nes i sjø	
84	Illhølet	Annen terrengdetalj	
85	Illhølbekken	Bekk	
86	Merkestjønna	Pytt	
87	Austre Elvtjønna	Tjern	

Vedtaka er gjort med heimel i § 7 tredje ledd i lov om stadnamn.

Bakgrunn
Navnesak ble tatt opp av Språkrådet 30.1.2020 i samband med adresseringsarbeidet i Rana kommune. I tillegg reiste Kartverket navnesak om skrivemåten av en del grottenavn etter at vi hadde blitt kontakta av Rana grotteklubb om skrivemåten navnet på noen grotter. Kartverket ønska også å få avklart normeringa av navn som inneholder terrengordet hol, hole, som i ranværingsmål blir uttalt med vokalen /ø/.

I tillegg har Rana kommune tatt opp navnesak for en del grende- og bygdenavn, der ett av navna også har funksjon som poststed- og grunnkretsnavn. En del av navna skal brukes av kommunen i ny funksjon som adressenavn. Navnesaken ble reist for å fastsette rett skrivemåte av navna til offentlig bruk.

Rettslig grunnlag
Når skrivemåten av et stedsnavn skal fastsettes til offentlig bruk, er hovedregelen å ta utgangspunkt i den nedarva lokale uttalen av navnet. Skrivemåten skal følge gjeldende rettskrivingsprinsipper for det språket som navnet inngår i, jf. § 4 første ledd i loven. Skrivemåten skal være praktisk og ikke skygge for meningsinnholdet i navnet, jf. § 1 første ledd i stedsnavnloven. Alle funksjoner som et stedsnavn har, skal tas med i saksbehandlinga for å få fastsatt rett skrivemåte av alle navnefunksjoner til offentlig bruk.

I *Utfyllande reglar om skrivemåten av norske namn* er det mer detaljerte bestemmelser om hvordan norske stedsnavn skal normeres.

I tillegg må det tas hensyn til normeringspraksisen i området og skrifttradisjonen for navnet saken gjelder, og hva som er registrert i Sentralt stedsnavnregister (SSR) fra før. Lokale ønsker fra dem som har uttalerett, skal også spille inn. Det skal legges særlig vekt på ønsket til eieren når saken gjelder bruksnavn, og om skrivemåten som eieren ønsker, ligger innenfor regelverket.

Uttale og skrifttradisjon
Uttaleopplysningene er fra ulike kilder som *Norske Gaardnavne. Nordlands Amt* (1905), stedsnavnmaterialet til Arkiv i Nordland, som er innsamla av Finn Myrvang fra slutten av 1980-tallet til utover 2000-tallet, se:
https://nordlandsatlas.maps.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=f4795dcb2abb4c2e8222d0de8df32019.
Opplysningene er ført inn i merknadskolonnen på det vedlagte navnesaksskjemaet.

I disse kildene finner man også normerte skriftformer av stedsnavna. Skrivemåter av lokale stedsnavn finnes også i Gustav Indrebøs navnesamlinger nedtegna av skolebarn i 1936, og disse er også ført inn i merknadskolonnen på navnesaksskjemaet.

Offentlige skrivemåter av gårds- og bruksnavn i matrikler (1907, 1950 og dagens matrikkel) og på offentlige kart er ført inn i kolonne fem fra venstre på navnesaksskjemaet.

Opplysninger om ranværingsmålet er henta fra Hallfrid Christiansens notat om «Målet i Nord-Rana» 1960, og artikkelen «Ranværingsdialekten» av samme forfatter publisert i Olav T. Beito og Ingeborg Hoff (1973) [1964] «Frå norsk målføregransking», s. 102–114.

Høringssvar og tilråding
Kartverket sendte saken til uttalelse og kunngjøring i Rana kommune i brev av 16.3.2021, i tråd med § 8 i loven. Kartverket har ikke opplysninger om når og hvor navnesaken blei kunngjort av Rana kommune, men Posten Norge er blitt tilskrevet av kommunen i brev av 9.4.2021, og brevet er blitt besvart 14.4.2022 av Posten, som opplyser at «[h]os Posten har postnummer

8630 og postnummer 8638 Storforshei som poststed. Dersom kommunen endrer dette, skal Posten informeres.»

Tre brukseiere har uttalt seg om skrivemåten av navnet på eget bruk, dvs. eierne av bruk 23/9, Hammeren vestre, som uttaler 3.5.2022 at «Mo Industripark AS har ingen preferanser om skrivemåten Hammern/Hammeren. Vi antar at de større private grunneierne på Hammern/Hammeren har interesse av og bakgrunn for innspill vedr. skrivemåten. Vi vil i tilfelle be om at dette også gjøres gjeldende i den grad det berører våre eiendommer.»

I tillegg har eier av bruk 27/1 og 27/8 uttalt seg om at skrivemåten på eget bruk, se det vedlagte navnesaksskjemaet.

Ingen lokale organisasjoner har uttalt seg, men kommunens saksbehandler har gitt opplysninger om uttale og plasseringer for de fleste navna i navnesaken.

Språkrådet gav tilråding om skrivemåten av navna i saken i brev av 1.11.2021. Tilrådingene er fylt inn i det vedlagte navnesaksskjemaet. Se også det vedlagte brevet fra Språkrådet med tilrådinger.

Kartverkets vurdering

Hammaren
Kartverket har fastsatt skrivemåten Hammaren for matrikkelgård 23 i Rana kommune med underliggende bruk, og andre stedsnavn der terrengordet *hammar* inngår, er fastsatt med skrivemåten Hammar- i forleddsposisjon og -hammaren som hovedledd. Den nedarva lokale uttalen for gårdsnavnet er opplyst som «ha`mmaren» i Norske Gaardnavne. Nordlands Amt (1905) s. 143. Uttaleopplysninga ˈˈhame:ɳ i Stadnamn i Nordland, Arkiv i Nordland, innsamla av Finn Myrvang er påført et spørsmålstegn, som må tolkes som at innsamleren ikke har fått bekrefta om uttaleopplysninga er i overensstemmelse med den nedarva lokalet uttalen. Kommunens saksbehandler opplyser at «Lokal uttale er ‘*hammern*, /e/ tenderer mot en trang æ, ikke a». Språkforsker Hallfrid Christiansen kommenterer vokalkvaliteten av kort, trykklett a i stavingsutlyd i ranværingsmålet i artikkelen «Ranværingsdialekten» (1973) [1964], s. 104:

> Neppe i Nord-Rana, men i hele Ran-distriktet ellers blir kort, trykklett a i stavingsutlyd uttalt som enslags æ, som vi skriver ä. Dette er altså ingen «ekte» æ, men en variant av a. I Hemnes f.eks. sies altså lȯppä, hȯppä osv. I Nord-Rana kan a i denne stillingen bli noe lysere, og kunne skrives ȧ, men det vil ikke bli gjort her. Biklangen av æ er mye tydeligere frafor r, f.eks. i suffikset -ȧr /lærȧr, öuȧr).

Christiansen peker på mange språklige forhold i ranværingsdialekten, og kommenterer at dialekten inneholder mye språklig variasjon: «[…] på selve Mo er det nesten ikke to mennesker som snakker likt».

Vi ser ut fra Hallfrid Christiansens forklaring at æ-uttalen er en variant av fonemet /a/ i ranværingsmålet, og at dette er en lokal representasjon av -ar-suffikset. Språkrådet har tilrådd normeringa -ar, og argumenterer for normeringa på språkhistorisk grunnlag. Lov om stadnamn § 4 første ledd sier at skrivemåten av stedsnavn skal ta utgangspunkt i den nedarva lokale uttalen og følgje gjeldende rettskrivingsprinsipper for norsk språk. § 1, formålsparagrafen, sier bl.a. at formålet med loven er å ta vare på stedsnavna som språklige kulturminner. Vi ser at tradisjonsprinsippet er viktig i lov om stadnamn, og den eldste uttaledokumentasjonen fra 1905 støtter normering med suffikset -ar, og dagens uttale med æ-aktig lyd, har språkhistorisk sett ikke bakgrunn i æ-lyden i norsk, men er en variant av a-fonemet, jf. Christiansens språkhistoriske kommentar «Dette er altså ingen «ekte» æ, men en variant av a».

Matrikkelgård 23 er historisk sett *Træthammar* ifølge matrikkelen av 1907, belagt som *Threthamer* i 1610. I *Norske Gaardnavne. Nordlands Amt* (1905) s. 143 blir det opplyst at gården blir omtalt som Hammaren, og Kartverket har registret navnet Træthammar som matrikkelgårdsnavn er ført som et historisk navn i SSR.

For brukene 23/1, 23/2 og 23/3 har Kartverket fastsatt daglignavna Nedgarden, Utigarden og Oppigarden i tillegg til Hammaren som bruksnavn. Træthammer som bruksnavn er ført som et historisk navn. Brukseierne har ikke uttalt seg, men brukseierne har rett til å få fastsatt skrivemåter som har vært i offentlig bruk ut fra § 5 tredje ledd i lov om stadnamn.

-tjønna
I navna *Stortjønna, Hammartjønna, Eidbakktjønna, Innereidtjønna, Merkestjønna* og *Austre Elvtjønna* er skrivemåten endra fra -tjørna til -tjønna. Normeringa er tilrådd av Språkrådet og er i samsvar med den nedarva lokale uttalen /ʢøɲna/ og flere tidligere navnevedtak i Rana kommune der dette navneleddet inngår.

Litl-
Den tradisjonelle uttalen av navnleddet Litl- /liʢʢ/, er normert Litl- i mange tidligere navnevedtak i Rana kommune. Kartverket har fulgt om Språkrådets tilråding og fastsatt skrivemåten *Litlbekken* for løpenummer 15 på navnesaksskjemaet.

-høla/-hølet
En del stedsnavn som tidligere har vært normert *-hola/-holet* i samsvar med gjeldende rettskriving for norsk, har nå blitt normerte med rotvokalen ø i samsvar med dialektuttalen. *Hol* og *hole* er vanlige ord i språket, som etter hovedregelen i § 1 i forskrift om stadnamn skal normeres etter gjeldende rettskriving i norsk, men § 3 i forskrifta sier at ei regional samleform kan velges for normeringa av namn om den passer best med den nedarva lokale uttalen, som altså er /ˈhø:ɽ/ og /ˈˈhø:ɽæ/.

-gruben/-grubben
Terrengordet *grubbe* 'søkk, grop' blir tradisjonelt uttalt /ˈˈgrøbbæ/. Ei normering med ø etter dialektuttalen er ikke brukt tidligere i lokale stedsnavn i området. *Norske Gaardnavne. Nordlands Amt* (1905) s. 143 opplyser at dialektuttalen av matrikkelgård 22 er /ˈˈne:rgrøbben/ og matrikkelgård 24 er /ˈˈø:vergrøbben/. Uttalen for matrikkelgård 27 er opplyst i den samme kilda som /ˈˈiʌʌgrubben eller -gru:ven/. Skrifttradisjonen med enkel konsonant ser ut til å ha påvirka uttalen av en del av stedsnavna i denne gruppa slik at en uttale med lang rotvokal /u/ ser ut til å ha festa seg for matrikkelgård 27. Kartverket har derfor fastsatt Illgruben som skrivemåte av navnet på matrikkelgård 27. Betydninga av *Ill-* kan ikke være ordet *ild* 'varme', som tradisjonelt har uttalen /eʌʌ/ i ranværingsmålet. Ill- må derfor settes sammen med ordet *ille* 'dårlig'. For å unngå å skjule meningsinnholdet i navnet må navneleddet normeres Ill- og ikke Ild-, se lov om stadnamn § 1 første ledd.

Eierne av brukene 27/1 og 27/8 har ønsket skrivemåtene Ildgruben og Ildgrubmoen, og ettersom disse skrivemåtene har vært i offentlig bruk, har eierne rett til å fastsette de ønskede skrivemåtene for sine bruksnavn. **Det offentlige skal likevel ikke legge til grunn eierfastsatte skrivemåter for eventuelle adressenavn, som måtte sammenfalle med disse bruksnavna**, se § 4 andre ledd i stedsnavnloven. Naturnavn som er avleda av navnet på matrikkelgård 27 Illgruben, er normert i samsvar med skrivemåten av matrikkelgårdsnavnet, se løpenumrene 27, 29 og 31 på navnesaksskjemaet.

Naturnavnet Grubbåsen, løpenummer 27, er normert med dobbel konsonant i samsvar med den nedarva lokale uttalen og gjeldende rettskrivingsprinsipp i norsk.

De øvrige navna i saken er normerte i samsvar med Språkrådets tilrådinger, bortsett fra navnet Innereidbukta og Innereidsjyen der vi har ikke har fulgt tilrådinga om å skille retningsordet ut med bindestrek. Innereidbukta er et kontrastnavn til Eidbukta, men ei normering med bindestrek ville være på sin plass om Innereidbukta var en del av Eidbukta. Innereidbukta er ikke en del av Eidbukta, men navnet på ei bukt som ligger lenger inn i fjorden sett fra Eidbukta.

Poststednavn og grunnkretsnavn
Rana kommune har tatt opp navnesak om skrivemåten *Storforshei* i ubestemt form. Etter lov om stadnamn § 7 tredje ledd er det Statens kartverk som fastsetter skrivemåten til navn på statlige anlegg o.l., og navn på postnummerområder og grunnkretser inngår her. Matrikkelgård 87 i Rana kommune har den offentlige fastsatte skrivemåten *Storforsheia* i Sentralt stedsnavnregister, skrivemåtestatus godkjent, og sekundære navnefunksjoner skal som hovedregel ha den samme skrivemåten som primærfunksjonen av navnet har, se lov om stadnamn § 4 tredje ledd. Kartverket har derfor fastsatt *Storforsheia* som skrivemåte av navnet i funksjon som poststednavn og grunnkretsnavn, se løpenumrene 67 og 68 på navnesaksskjemaet. Posten og Statistisk sentraltbyrå plikter å oppdatere sine register med den fastsatte skrivemåten, se forskrift om stadnamn § 11 Bruk av stadnamn i tenesta.

Navn som kommunen skal fastsette skrivemåten til
Etter lov om stadnamn § 7 første ledd har **kommunen** rett til å fastsette skrivemåten til blant annet grende-, bygde-, tettsted- og adressenavn. Navna som kommunen skal fastsette skrivemåten til, er merket med **K** i vedtakskolonnen i navnesaksskjemaet, dvs. løpenumrene 8, 19a, 21, 22, 26, 32, 35, 36, 38, 39, 41, 42, 48, 59, 60, 60a, 60b, 66 og 83.

Kunngjøring av Kartverkets vedtak
Kommunen skal sørge for at vedtaka blir gjort kjent for de partene i kommunen som har klagerett etter § 12 første ledd i loven, og som ikke er adressater i dette brevet, jf. § 9 i forskrift om stadnamn.

Vedtak som gjelder skrivemåten av bruksnavn, skal kommunen sende melding om direkte til brukseierne.

Bruksnavn
Vedtak om skrivemåten av gardsnavn skal som hovedregel være retningsgivende for skrivemåten av bruksnavn som er identisk med gardsnavnet, eller der gardsnavnet inngår som en del av bruksnavnet. Men etter § 5 tredje ledd i lov om stadnamn har eieren rett til å fastsette en annen skrivemåte av navn på eget bruk enn den som følger av § 4 første ledd i loven. Forutsetningen er at han/hun kan dokumentere at skrivemåten har vært i offentlig bruk som bruksnavn (på offentlig kart, på skilt, i matrikkelen, skjøte e.l.). I så fall må eieren sende krav om det til Kartverket og legge ved gyldig dokumentasjon. Kartverket er formelt vedtaksorgan også for skrivemåten av bruksnavn fastsatt av eieren.

Bruk av vedtatte skrivemåter
Vi vil minne om reglene i stedsnavnloven om plikt til å bruke vedtatte skrivemåter, jf. § 11, spesielt første setning, som har denne ordlyden: «Når skrivemåten av eit stadnamn er fastsett etter denne lova og ført inn i stadnamnregisteret, skal han brukast av eige tiltak av dei som er nemnde i § 1 tredje ledd.» Det vil si organer for stat, fylkeskommune og kommune samt selskaper som det offentlige eier fullt ut.

Vi presiserer at lov om stadnamn regulerer *offentlig* bruk av stedsnavn. Privatpersoner og bedrifter som ikke er heleide av det offentlige, er derfor ikke pålagt å følge vedtatte skrivemåter.

Når det samme navnet er brukt om ulike navneobjekter på samme sted, skal skrivemåten i primærfunksjonen som hovedregel være retningsgivende for skrivemåten i de andre funksjonene. Dersom Kartverkets vedtak blir stående uten at de blir påklagd, legger vi til grunn at kommunen vedtar de samme skrivemåtene av grende- og bygdenavna som har skrivemåter sammenfallende med naturnavn eller gårdsnavn fastsatt av Kartverket.

Når det er gjort vedtak om adressenavn, adressetilleggsnavn og kretsnavn (valg-, skolekrets og kirkesokn), skal vedtatte skrivemåter legges inn i matrikkelen, og adressenavn i SSR vil bli oppdatert fra matrikkelen. Vedtak om adressenavn skal fortsatt sendes til bl.a. Kartverket, jf. § 9 fjerde ledd i forskrift om stadnamn.

Kartverket fører den vedtatte skrivemåten av bruksnavn i SSR, og skrivemåten hentes inn i matrikkelen derifra.

Klage
Vedtak om skrivemåten kan etter § 12 i lov om stadnamn påklages av dem som etter § 6 bokstav a til c har rett til å ta opp saker om skrivemåten av stedsnavn. Klagefristen er tre uker fra meldinga om vedtaket er kommet fram til mottaker, jf. § 9 i forskrift om stadnamn. Dersom meldinga skjer med offentlig kunngjøring, starter klagefristen fra den dagen vedtaket blir kunngjort første gang. De som har klagerett, har rett til å se saksdokumentene, som er arkivert hos vedtaksorganet. Det er anledning til å søke om utsatt iverksetting av vedtaket til klagefristen er ute eller klagen er avgjort.

En eventuell klage skal sendes til Kartverket med kopi til kommunen. Klagen skal grunngis, og grunngivinga må behandle alle navn eller navneledd klagen gjelder.

Når man tar opp en klagesak, gjelder de samme saksbehandlingsreglene som for navnesaker ellers. Dersom vedtaket blir opprettholdt, sender Kartverket saken videre til klagenemnda for stedsnavnsaker, som er oppnevnt av Kulturdepartementet.

Med vennlig hilsen

Per Ove Røkke
Fungerende fylkeskartsjef

Aud-Kirsti Pedersen
stedsnavnansvarlig

Dokumentet sendes uten underskrift. Det er godkjent ut fra interne rutiner.

Lenker: Lov om stadnamn
Forskrift om stadnamn
Utfyllande reglar om skrivemåten av norske stadnamn

Vedlegg:

Navnesaksskjema
Brev fra Språkrådet med tilrådinger

Mottaker: POSTEN NORGE AS
Frode Wold, POSTEN NORGE AS
RANA KOMMUNE
STATISTISK SENTRALBYRÅ
Trond Ørjan Møllersen

Kopi Sylvia Kastner, Norsk grotteforbund
SPRÅKRÅDET
STATENS VEGVESEN REGION NORD BODØ KONTORSTED
NORDLAND FYLKESKOMMUNE